

ВІДГУК
офіційного опонента,
на дисертаційну роботу
Перепелової Тетяни Василівни
за темою: «Клініко-патогенетичні аспекти ускладнень
при протезуванні незнімними ортопедичними конструкціями»
подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д.44.601.01
при Українській медичній стоматологічній академії
на здобуття наукового ступеня
кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Актуальність теми.

Відомо, що успіх у досягненні поставлених цілей в практичній стоматології у більшості випадків залежить від обізнаності аспектів фізіології тих органів та систем, на які впливає патологічний процес. Як правило, при лікуванні будь-якої патології перед лікарем стоїть основне завдання, яке полягає у відтворенні так званої фізіологічної норми, що існувала до початку фізіологічних змін.

Питанню вивчення потреби населення України в стоматологічній ортопедичній допомозі приділяється достатня увага. Масштабні профілактичні заходи, вдосконалення відомих методів і підходів до лікування, на жаль, суттєво не зменшили відсоток пацієнтів, які мають дефекти зубів і зубних рядів. Як свідчать дані наукової літератури кількість таких пацієнтів від загальної чисельності населення України складає 70-95%.

Не менш важливим для забезпечення високої якості лікування хворих є дотримання принципів, правил та методик на всіх клініко-лабораторних етапах ортопедичного лікування.

Аналізуючи літературні джерела, можна стверджувати, що, не дивлячись на швидкий темп розвитку стоматологічної науки та активне впровадження інноваційних матеріалів та технологій, практика застосування морально застарілих методик протезування не припиняється.

Клінічними дослідженнями попередників встановлено, що присутність сплавів металів в порожнині рота впливає на місцеві тканини і на організм в цілому у вигляді алергії, непереносимості та металотоксикозу. Загальновідомо, викликаючи патологію органів порожнини рота, зазначені порушення формуються на біохімічному та імунному рівні, а також сприяють розвитку соматичних захворювань.

Варто зазначити, що гальванічні прояви в порожнині рота серед населення України мають значну поширеність в зв'язку з широким використанням металевих зубних протезів.

Відсутність систематизації захворювань, пов'язаних з гальванічною патологією, робить неможливим проводити диференціальну діагностику між різними патологічними станами, які обумовлені наявністю металевих включень в порожнині рота та відповідно призначати раціональне лікування і проводити адекватну профілактику.

Все вище зазначене свідчить про те, що обрана проблематика дисертаційного дослідження є актуальною та потребує розробки профілактичних заходів при ортопедичному стоматологічному лікуванні пацієнтів з гальванозом, шляхом використання модифікованих незнімних ортопедичних конструкцій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота є фрагментом комплексної теми Української медичної стоматологічної академії «Механізми пошкодження зубощелепної системи, резистентність організму і обґрунтування засобів профілактики, терапії і реабілітації основних стоматологічних захворювань» (№ держреєстрації 0197U018550); НДР «Відновлення стоматологічного здоров'я у пацієнтів з основними стоматологічними захворюваннями та їх реабілітація» (№ держреєстрації 0116U004191). За цією темою дисертанткою виконаний окремий фрагмент роботи.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація побудована згідно «Основних вимог до дисертації та авторефератів ДАК України».

Здобувачкою проведено глибокий патентно-інформаційний та науковий пошук і детально проаналізована література за останні десятиліття. Наукові положення, сформульовані здобувачем в дисертаційній роботі є науково обґрунтованими та ґрунтовані на поглибленому аналізі даних сучасної літератури, отриманих результатах власних досліджень та їх обговоренні. Відповідно до мети та поставлених завдань, автор провела експериментальні дослідження та клініко-лабораторні дослідження ортопедичного лікування пацієнтів з гальванозом шляхом використання модифікованих незнімних ортопедичних конструкцій.

В процесі дослідження застосовані сучасні методи, адекватні поставленій меті та завданням. Достовірність отриманих результатів не викликає сумніву, оскільки підтверджується суттєвим обсягом проведених досліджень.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в достатній кількості наукових праць. Автор сформулювала аргументовані висновки, які відповідають меті та поставленим завданням дослідження.

3. Наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації.

В дисертаційній роботі автором вперше проведено вивчення електропровідності цементів для фіксації незнімних ортопедичних конструкцій з використанням оригінальної методики.

Методом полімеразно-ланцюгової реакції в режимі реального часу автором вперше надано відомості щодо якісної та кількісної характеристики мікробіоти приясенного нальоту у пацієнтів з гальванозом, а також встановлено вплив профілактичних заходів на його видовий склад та кількісні параметри.

В результаті дисертаційного дослідження автором вперше встановлено, що у ротовій рідині пацієнтів з гальванозом відмічається активація процесів

вільнорадикального окислення ліпідів, зниження рівнів факторів антиоксидантного захисту в ній та підвищення гемокоагулюючих властивостей.

Автором проаналізовано подальший розвиток питання щодо вивчення порушень стоматологічного статусу у пацієнтів з гальванозом, які користуються незнімними ортопедичними конструкціями з металевими вклученнями.

4. Теоретичне і практичне значення дослідження.

В дисертаційній роботі автором розроблено, запропоновано, а також впроваджено в практичну стоматологію модифікована незнімна ортопедична конструкція металокерамічної коронки з ізоляцією металевого каркасу. Відповідно отримано патент України на корисну модель.

В результаті дисертаційного дослідження пошукувачкою доведені, теоретично обґрунтовані та запатентовані профілактичні заходи, спрямовані на усунення гальванозу, визначена їх ефективність.

Вищезазначені розробки дозволили забезпечити впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний та лікувальний процес низки профільних кафедр ВНЗ України.

Результати дисертаційної роботи впроваджені в клінічну практику стоматологічних відділень КУ «Полтавський обласний центр стоматології – стоматологічна клінічна поліклініка», навчально-науково-лікувальному підрозділі «Стоматологічний центр» Української медичної стоматологічної академії; стоматологічному медичному центрі Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького; Університетському стоматологічному центрі Харківського національного медичного університету.

5. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих роботах.

Основні положення дисертаційної роботи відображені в 12 наукових роботах, з них – 6 статей, з яких 1 – у виданні, що входить до науко-

метричної бази Scopus, 3 – у матеріалах конференцій. Отримано 3 патенти України на корисну модель.

6. Оцінка вмісту дисертації. Дисертаційна робота викладена на 144 сторінках комп'ютерного тексту. Її структура побудована за традиційним принципом. Робота складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, опису матеріалів і методів дослідження, 3-х розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій та списку використаних джерел. Робота ілюстрована 13 таблицями, 8 рисунками та додатками.

В анотації українською та англійською мовами репрезентовані найбільш вагомні результати дослідження із увагою на теоретичну та практичну цінність, а також наведений список публікацій за темою дисертаційної роботи.

У вступі, який висвітлений на 6 сторінках відображає інформацію щодо актуальності, зв'язку роботи з науковою тематикою, мети й завдань дослідження, об'єкта, предмета та методів дослідження, наукової новизни отриманих результатів, практичного значення, особистого внеску здобувача, впровадження отриманих результатів, публікації, структури та обсягу дисертації. Усі складові вступу сформульовано доступно і зрозуміло.

Зауваження до вступу відсутні.

Розділ 1. “Огляд літератури” викладений на 23 сторінках написаний літературною мовою з критичним підходом, носить аналітичний характер та відображає сучасне бачення автором проблематичних питань. В кінці огляду дисертантка аналізує дані літератури, обґрунтовує питання та завдання особистого дослідження, а також доцільність їх розв'язання.

Відповідно до поставлених завдань дослідження, огляд літератури складається з 3 підрозділів, в яких автор проводить аналіз впливу металічних включень незнімних ортопедичних конструкцій на стан порожнини рота та організм людини (підрозділ 1.1), стану мікробіоти ротової порожнини в пацієнтів, що користуються незнімними ортопедичними конструкціями

(підрозділ 1.2) та методів профілактики виникнення непереносимості основних конструкційних матеріалів незнімних ортопедичних конструкцій (підрозділ 1.3).

Зауваження: в кінці підрозділу 1.1, за рекомендацією МОН, варто було б надати дуже стислі висновки, стосовно напрямків подальшого наукового дослідження.

В розділі 2 «Об'єкт та методи дослідження», який викладений на 18 сторінках і структуровано на 9 підрозділів, у яких послідовно викладено характеристику досліджуваних груп пацієнтів (підрозділ 2.1), клінічного обстеження пацієнтів, індексної оцінки стану пародонту (підрозділ 2.2), вивчення біопотенціалів ротової порожнини (підрозділ 2.3), експериментальне дослідження електропровідності й опору фіксаційних цементів (підрозділ 2.4), вивчення біохімічних властивостей ротової рідини (підрозділ 2.5), вивчення коагуляційних властивостей ротової рідини (підрозділ 2.6), оцінку видового складу та кількості мікробіоти в пришийкових ділянках вестибулярної поверхні ортопедичних конструкцій (підрозділ 2.7), особливостей запропонованої модифікованої незнімної ортопедичної конструкції (підрозділ 2.8), а також статистичного аналізу отриманих результатів (підрозділ 2.9).

Методи досліджень, обрані дисертантом, є сучасними й інформативними та дозволили виконати встановлені мету й завдання, отримати чіткі й достовірні результати, зробити належні висновки. Викладення матеріалу розділу чітке, лаконічне, у вичерпному обсязі.

Серед методологічних підходів дисертаційного дослідження, варто було б відмітити запропоновану конструкцію металокерамічної коронки власної розробки, котру дисертантка вдало застосувала для попередження виникнення гальванозу і підвищення ступеня ефективності протезування.

Зауваження – для кращого сприйняття матеріалу в підрозділі 2.8 варто було ілюструвати особливості запропонованої модифікованої незнімної ортопедичної конструкції у вигляді фотографії або схеми.

Розділ 3 результатів дисертаційного дослідження носить назву **«Результати клінічного та лабораторного обстеження пацієнтів з гальванозом, які користуються незнімними ортопедичними конструкціями»** містить 14 сторінок і включає 3 підрозділи.

В *першому підрозділі* у вигляді 3-х таблиць автор вдало висвітлює результати статистичного аналізу характеристики скарг пацієнтів, індексної оцінки стану слизових оболонок порожнини рота пацієнтів та відповідно оцінки стану ортопедичних конструкцій.

В *другому підрозділі* автором у вигляді 2-х діаграм висвітлено дослідження показників різниці потенціалів у порожнині рота пацієнтів обидвох груп дослідження, які користувалися різними видами ортопедичних конструкцій. Результати даного підрозділу дали можливість автору підкреслити той факт, що найвищі показники різниць потенціалів були притаманні хворим, які користувалися паяними ортопедичними конструкціями

Третій підрозділ розділу клінічних досліджень **«Клінічні та біохімічні показники в ротовій порожнині осіб із металевими мостоподібними протезами»**, як і випливає з назви, присвячений результатам досліджень показників вільнорадикального окислення ліпідів ротової рідини в групах обстежених пацієнтів (таблиця 3.4) та показників гемокоагулюючих властивостей ротової рідини в групах обстежених пацієнтів (таблиця 3.5).

Мотивуючись даними цього розділу, автор акцентує увагу на тому, що однією із головних причин розвитку клінічної симптоматики і запалення в тканинах ротової порожнини є вплив незнімних металевих конструкцій, що призвів до зростання біопотенціалів на стан вільнорадикального окислення, активність антиоксидантних ферментів і стану локального гемостазу.

Розділ, як і належить, закінчується невеликим резюме, де автор підкреслює, що переважна більшість ортопедичних конструкцій, якими були

заміщені дефекти зубних рядів у пацієнтів 2 групи спостереження, не відповідали клініко-лабораторним вимогам, що висувають до даних конструкцій, а отже потребували наступної заміни.

Результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення у науковій статті іноземного видання з наукометричної бази Scopus та тезах матеріалів науково-практичної конференції.

В цілому, розділ викладений послідовно з наукової точки зору, із логічним заключенням, легко читається *без зауважень*.

В наступному **розділі 4** автор наголошує на тому, що в складній екологічній системі мікроорганізмів порожнини рота під впливом різних зовнішніх і внутрішніх несприятливих факторів, відбуваються кількісні та якісні порушення, тому і стан мікробіоценозу пришийкових ділянок у пацієнтів з незнімними ортопедичними конструкціями, може змінюватися за умов гальванозу і слугувати його діагностичним критерієм. Виходячи з даного твердження дисертантка в даному розділі вважала за доцільне дослідити видовий та кількісний склад мікробіоти пришийкових ділянок у хворих із гальванозом, які користуються незнімними ортопедичними конструкціями, розділивши його на 3 підрозділи.

Автор висвітлює якісний та кількісний склад мікробіоти пришийкових ділянок у пацієнті з гальванозом, особливості мікробіоценозу пришийкових ділянок у пацієнтів з гальванозом з незнімними ортопедичними конструкціями та взаємозв'язок кількісного складу мікробіоти пришийкових ділянок та різниці потенціалів, що виникають під час гальванозу.

Результати розділу вдало проілюстровані трьома рисунками у вигляді діаграм з кількісною характеристикою загальної мікробної колонізації пришийкових ділянок та кореляцією мікробної маси, а кількісний склад мікробіоти пришийкових ділянок у обстежених пацієнтів обидвох групи автор представила у вигляді двох таблиць.

В даному розділі дисертаційного дослідження дисертантка переконливо доводить, що не зважаючи на несуттєві зміни якісного складу

мікробіоти пришийкових ділянок хворих з незнімними конструкціями, за умов гальванозу, нею встановлені вагомні зміни кількісного її складу, порівняно з пацієнтами без ознак гальванозу.

Розділ закінчується висновком, де автор за результатами проведеного дослідження вказує, що при розвитку гальванозу у пацієнтів з різними ортопедичними конструкціями виникає дисбіоз ротової порожнини, що безумовно може слугувати діагностичною ознакою ранніх його проявів чи безсимптомного перебігу.

Відповідно, всі основні наукові положення даного розділу оприлюднені в двох статтях фахових видань та деклараційному патенті на корисну модель, в якому і представлений спосіб діагностики дисбіозу порожнини рота при гальванозі.

Зауваження – в розділі зустрічаються поодинокі технічні огріхи.

Розділ 5: «Удосконалення ортопедичних методів профілактики і лікування гальванозу», поділений на п'ять частин, в яких автор відобразив аналіз ефективності удосконалення стоматологічного ортопедичного лікування та профілактики гальванозу шляхом використання модифікованої незнімної ортопедичної конструкції та її фіксації за допомогою цементу з найвищим показником опору.

В *підрозділі 5.1* у вигляді таблиці з показниками опору різних груп цементів для фіксації ортопедичних конструкцій і діаграми з презентацією зміни опору після зволоження зразків, автор вдало обґрунтовує використання «Цеміону» і полікарбосилатного цементу для фіксації авторських металокерамічних конструкцій.

Підрозділ 5.2 присвячений характеристиці суб'єктивної симптоматики пацієнтів після лікування. Мотивуючись цифровими даними цього підрозділу автор акцентує увагу на тому, що використання авторського способу лікування і профілактики гальванозу з використанням модифікованої металокерамічної незнімної конструкції значно знижує кількість суб'єктивних симптомів.

Результати досліджень *підрозділу 5.3* дали змогу дисертантці встановити, що після зняття металевих ортопедичних конструкцій у пацієнтів з гальванозом з наступною їх заміною зменшувалися ознаки запалення тканин пародонту, на що вказували індексні показники таблиці 5.3.

Також автором виявлене і зменшення різниці потенціалів при повторному протезуванні хворих металокерамічними конструкціями у 2,1 рази у порівнянні з даним показником до лікування в *підрозділі 5.4*.

Результати досліджень *підрозділу 5.5* також дозволили дисертантці резюмувати про зниження загальної мікробної колонізації пришийкових ділянок у пацієнтів 2 групи після встановлення нових ортопедичних конструкцій, в порівнянні з показником до лікування.

Звертає увагу, представлений клінічний приклад з картки обстеження хворого, котрому в діагнозі був констатований гальваноз, дисбіоз ротової порожнини III ступеня.

Автор вдало підсумовує даний розділ, беззаперечно рекомендуючи до застосування для фіксації металокерамічних конструкцій, виготовлених з опорними коронками за запропонованим нею способом, «Цеміон» і полікарбоксилатний цемент, оскільки дані цемента обґрунтовано мають високий електричний опір і відповідну нижчу електропровідність.

Результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення у 5 наукових статтях вітчизняних фахових видань та у 1 деклараційному патенті на корисну модель.

Зауваження – на нашу думку, для більшої наочності, доцільніше було б представити в розділі фотографії клінічного прикладу із застосуванням запропонованої модифікованої металокерамічної незнімної конструкції.

Розділ «Аналіз та обговорення отриманих результатів» викладений послідовно, з використанням наукових досягнень і критичним співставленням власних результатів з наявними у спеціальній літературі.

В даному розділі чимала увага зосереджена на запропонованому авторському підході, котрий базується на повній ізоляції металевого каркасу

від контакту з ротовою рідиною, який на думку здобувачки допоможе забезпечити запобігання виникнення гальванічних струмів, і, як результат, виникнення гальваноза, а отже і підвищить ступінь ефективності протезування.

Автор стисло підсумовує основні здобутки дисертаційної роботи. Варто зауважити, що даний розділ повністю викладено й оформлено у повній відповідності з основними вимогами ДАК МОН України.

Висновки та практичні рекомендації сформульовані відповідно до отриманих результатів, обґрунтовані, відповідають поставленим завданням дослідження та мають наукову та практичну цінність.

Список літератури, що містить 154 бібліографічних джерел, з них 107 вітчизняних та 47 іноземних авторів, оформлено відповідно до загальних бібліографічних вимог.

Отримані результати дослідження повністю висвітлені в друкованих працях і доповідях. Зміст автореферату Т.В. Перепелової повністю відображає основні положення дисертаційного дослідження.

В плані дискусії хотілося б отримати відповіді на запитання:

1. Чи враховували Ви в своєму дослідженні органічний стан слинних залоз та відповідно кількісний стан змішаної слини у пацієнтів з вищезазначеною патологією?
2. Який, на Вашу думку, вплив проявів гальванозу в порожнині рота у пацієнтів з різними незнімними ортопедичними конструкціями на органи і системи та організм в цілому?
3. Чим, на Вашу думку, пов'язана така велика кількість ускладнень при користуванні морально застарілими ортопедичними конструкціями в порівнянні з металокерамічними конструкціями у віддалені терміни?

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота Перепелової Тетяни Василівни за темою: «Клініко-патогенетичні аспекти ускладнень при протезуванні незнімними ортопедичними конструкціями» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія є завершеною працею, в якій отримані науково обгрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання по підвищенні ефективності профілактичних заходів при ортопедичному стоматологічному лікуванні пацієнтів з гальванозом шляхом використання модифікованих незнімних ортопедичних конструкцій, що є суттєвим внеском як в теоретичну, так і в практичну стоматологію.

За обсягом проведеного дослідження, глибиною аналізу, новизною отриманих результатів, обгрунтованістю і достовірністю висновків та положень, дисертація Перепелової Т. В. за темою: «Клініко-патогенетичні аспекти ускладнень при протезуванні незнімними ортопедичними конструкціями» повністю відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 10.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри
ортопедичної стоматології
Тернопільського національного
медичного університету
імені І. Я. Горбачевського
МОЗ України,
доктор медичних наук, професор

П. А. Гасюк

Особистий підпис _____

Заступник ректора з кадрових питань
Тернопільського національного
медичного університету

